

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Jelen.

Nobena naših gozdnih živalij nima tako lepega in postavnega trupa, nobena ne stopa tako oholo in možato, nobena ne nosi z rogovilastim rogovjem

olepšane glave tako pristojno in ponosno, kakor jelen; zato mu po vsej pravici pristoji ime: gosposki jelen (*Cervus elaphus*, der Edelhirsch). Trup ima poln in okrogel, lepo vzrastel in zalit, obokan križ in kratek rep. Na dolgem in tenkem vratu nosi podolgasto glavo z velikimi razmaknenimi očmi in koničastimi, gibičnimi ušesi. Pod očesom ima podolgasto jamico, z neko posebno mazjó napolnjeno, ki se solzna jamica imenuje. Jelen nosi mnogorogljato, nazaj položeno rogovje, ki mu stoji na čelnih rožnicah; kadar se jame sušiti na kórenu, tedaj se odlupi in odpade, kar se zgodi navadno meseca svečana, a takój mu jame rasti novo, ki ima skoraj zmirom po jeden paróžek več od lanskega. Po številu

teh paróžkov človek lahko spozna jelenovo starost, kar pa ni, da bi se strogo držali tega pravila, to le vešče lovec zna razsoditi.

Jelen ima čudovito bistro oko, dober nos in tenek sluh. Vse vidi, vse čuje, ako pade list z drevesa, vže gleda na vse strani in voha. Zeló ga veseli godba; ako čuje trobiti na rog ali piskati na kako piščal, takój postoji, vleče na ušesa in če mu se ni bati ničesar, pride tudi bliže. Ako pa čuti sovražnika, podá se v beg in hitre noge ga nesó preko širokih róvov, preko grmovja in trnja, da se vse praši za njim; če je treba, preplava tudi široke vode in se spretno spenja po strmeh skalovji.

Košuta je manjša in slabejša, tudi nima rogovja, ter je sploh pohlevnejša in krotkejša od njega, prav tako, kakor se ženski spodobi.

Jelenova dlaka je po zimi svetlejša in sivejša, po leti pa rjavkasta. Mladiči so belo lisasti.

Po letu košuta ostavi družbo in si poišče skrovne goščave ter ondu skoti mladiča, ki je prve dni slaboten, da ne more nikamor iti za materjo. Košuta se ne gane od njega, neizrecno ga ljubi, pazi nánj in skrbi bolje zánj, nego-li zá-se. Ob najmanjšej opásnosti (nevarnosti) dá znamenje, da se je treba skriti. Mladič to razume, takój se skrije in potuhne, a ona ne zbeží naravnost, temveč skače sem ter tjá, da izvabi sovražnika k sebi, ki se spusti zá-njo. Z vsakovrstnimi zvi-jačami ga takó zbega, da sovražnik izgubi sled, a ona se hitro zopet vrne in poišče mladiča.

Nekdaj je bilo jelenov po vsej Evropi razven v mrzlih, sévernih deželah. Nù, zdaj so jih v nekaterih krajih vže popolnem iztrebili, kakor na Švicarskem, tu in tam tudi po Nemškem. Pri nas se še dobé po velikih gozdih, ali redki so. Pred kakimi 40 leti bilo jih je toliko, da so jih v Kočevji o zimskem času otroci po cesti podili. Leta 1848. so jih mnogo pobili in od takrat se pri nas na Kranjskem niso več opomogli. Posamični se še dobé v Kočevskih gozdih, na Javorniku in morda tudi okolo Krima. Mnogo več jih je po Štajarskem in Koroškem, posebno pa v Galiciji, na Poljskem, Moravskem, Českem in Ogerskem.

Človek je najhujši jelenov sovražnik. Lovi in strelja je zaradi dobrega mesa, kože, dlake in rogovja. — Tudi volkovi, risi in časih še celó medvedi je davijo in koljó.

Mlade jelene je lahko ukrotiti; kmalu se udomaćijo in naučé marsikatero umetelnosti, kakor konj. Lahko je naučiš voziti. Poljski kralj Avgust II. se je vozaril z osmimi jeleni in tudi o glasovitem Marmontu, ki je bil pod francoskim cesarjem Napoleonom I. poglavar v Ljubljani, pripoveduje se, da je pred svojo kočijo zapregal jelene.

Ker je lov na jelene velikej gospôdi ugodna zabava, zato je na mnogih krajih drzé v velikih ograjenih gozdih. A taka zabava je zeló draga, ker je kvara zmirom večja nego korist.

(Po Erjavcu nap. Ivan T.)

